

Sygn. akt II UK 419/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 września 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Jaśkowski

w sprawie z wniosku G. M. (dawniej P.)
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o ubezpieczenie społeczne z tytułu umowy zlecenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 września 2009 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 lutego 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Decyzją z dnia 4 maja 2006 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych uznał, że G. P. od dnia 1 stycznia 2003 r. nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia w firmie R. N. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy stwierdził, że przedmiot umowy zlecenia zawartej pomiędzy G. P. a R. N. jest taki sam jak przedmiot prowadzonej przez nią działalności gospodarczej i

wobec tego nie może ona podlegać ubezpieczeniom z tytułu wykonywania umowy zlecenia.

Wyrokiem z dnia 6 listopada 2006 r. Sąd Okręgowy – Sąd Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie G. P. od powyższej decyzji organu rentowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że odwołująca się od 20 listopada 2000 r. prowadzi jednoosobowo działalność gospodarczą pod nazwą GP C. G. P. W ramach tej działalności zajmuje się pośrednictwem kredytowym w obsłudze firm. Działalność prowadzona jest w Domu [...] przy ul. R, 6, a siedziba firmy znajduje się przy ul. K. R. N. prowadzi również pozarolniczą działalność gospodarczą, w ramach której zajmuje się pośrednictwem kredytowym i prowadzeniem szkoleń. Działalność ta była prowadzona również w Domu [...], a siedziba firmy znajdowała się przy ul. K. Przez pewien czas wyżej wymienione osoby wspólnie mieszkały, według zeznań G. P. przed organem rentowym spodziewały się wspólnego dziecka.

W dniu 1 stycznia 2003 r. G. P. i R. N. zawarli ze sobą umowy zlecenia, na podstawie których zobowiązali się wzajemnie do wykonywania czynności w zakresie pozyskiwania nowych klientów oraz reklamy swoich firm. Każda ze wskazanych wyżej osób za czynności wykonywane na podstawie umowy zlecenia miała otrzymywać wynagrodzenie w kwocie 50 zł. miesięcznie. Po zawarciu umowy zlecenia G. P. zgłosiła chęć podlegania ubezpieczeniom społecznym z tego tytułu i dokonała wyrejestrowania z ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Umowy zlecenia miały obowiązywać do 31 stycznia 2006 r.

W oparciu o dokonane ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy powołując się na przepisy art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5, art. 9 ust. 2, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) uznał, że działania ubezpieczonej i zainteresowanego Roberta N. zmierzały do obejścia przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i miały na celu uchylenie się od opłacania składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyli apelacją G. P. i R. N.

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2008 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że art. 58 § 1 k.c. i art. 83 § 1 k.c. stanowią odrębne, samodzielne i wykluczające się wzajemnie podstawy nieważności czynności prawnej. Wobec tego nie może być prawidłowa subsumcja tego samego stanu faktycznego do norm prawnych, regulujących instytucje prawne, które jak obejście prawa i pozorność czynności prawnej, nie mogą w tym samym stanie faktycznym jednocześnie występować. Sąd podobnie jaki organ rentowy uznał, że wysokość wynagrodzenia ustalonego w umowach zlecenia na kwoty po 50 zł. miesięcznie świadczy o tym, że umowy te nie były zawierane w celach zarobkowych, a ich motywem było zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych zleceniobiorcy i opłacanie składek w znacznie niższej wysokości niż składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Sąd ustalił, że strony przy zawieraniu umów zlecenia miały świadomość, że ubezpieczona nie będzie świadczyła wynikającej z tych umów pracy. Umowy zlecenia zostały zawarte dla pozorów, a jedynym celem ich zawarcia było skorzystanie z możliwości opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w znacznie niższej wysokości. Osoby zawierające przedmiotowe umowy zlecenia nie czyniły tego z faktycznych potrzeb na prace nimi objęte, lecz zawierające pozorne umowy zmierzały do obniżenia kwot składek na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne.

W skardze kasacyjnej wniesionej od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego skarżąca G. P. wniosła o zmianę w całości zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie „powództwa” w całości, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna ma dwie podstawy. W ramach podstawy naruszenia przepisów prawa materialnego zarzucono:

- 1) błędną wykładnię art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w brzmieniu sprzed 1 listopada 2005 r. i przyjęcie, że przepis ten nie dotyczy przypadków, w których zmiana tytułu ubezpieczenia prowadziłaby do obniżenia pierwotnej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne a tym samym wymiaru samej składki;

- 2) niewłaściwe zastosowanie art. 83 § 1 k.c.

Podstawa naruszenia przepisów postępowania zawiera zarzuty naruszenia:

- a) art. 382 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd drugiej instancji własnych ustaleń, sprzecznie z materiałem dowodowym sprawy i przyjęcie, że umowa zlecenia nie była przez powódkę wykonywana;
- b) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez niewskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, w szczególności dowodów na których Sąd drugiej instancji oparł twierdzenie o niewykonywaniu przez powódkę umowy zlecenia;
- c) art. 229 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez „niewuzględnienie faktów przyznanych przez stronę przeciwną bez wskazania przyczyn, skutkiem czego przeciwne okoliczności stały się podstawą dla zaskarżonego orzeczenia”.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że Sąd drugiej instancji naruszył w sposób rażący art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez niewskazanie podstaw faktycznych rozstrzygnięcia, w szczególności dowodów na których oparł twierdzenie o niewykonywaniu przez powódkę umowy zlecenia. Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji co do oceny zawartej przez powódkę umowy zlecenia w kategoriach obejścia prawa. Nie wskazał jednak, w oparciu o jaką podstawę faktyczną nie podzielił stanowiska sądu pierwszej instancji.

Według skarżącej Sąd drugiej instancji naruszył również art. 229 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., przez nie uwzględnienie faktów przyznanych przez stronę przeciwną. Strona skarżąca podniosła, że na rozprawie w dniu 18 października 2006 r. zostały cofnięte wnioski o przesłuchanie świadków na okoliczność wykonywania czynności objętych zleceniem przez powódkę z uwagi na treść oświadczenia złożonego przez pełnomocnika pozwanego, który przyznał, że fakt wykonywania przez powódkę umowy zlecenia nie jest sporny.

Według skarżącej Sąd drugiej instancji w sposób oczywisty naruszył art. 9

ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w brzmieniu sprzed 1 listopada 2005 r. przyjmując, że przepis ten nie dotyczy przypadków, w których zmiana tytułu ubezpieczenia prowadziła do obniżenia pierwotnej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne.

Zdaniem skarżącej bezsporny w sprawie był fakt zawarcia i wykonywania przez G. P. na rzecz R. N. umowy zlecenia. Skutkiem uzyskania przez powódkę statusu zleceniobiorcy było powstanie tytułu ubezpieczenia, który w związku z przedmiotem zlecenia innym niż przedmiot działalności mógł zostać przez powódkę wybrany w miejsce wcześniej zgłoszonego tytułu tj. prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Skutek ten wynikał z systemu prawnego obowiązującego w spornym okresie. Skutek ten nie został wywołany działaniem podstępny czy niezgodnym z przepisami obowiązującego prawa, ale wynikał z obowiązującego systemu prawnego. Z tego, że dokonane przez powodów czynności prawne doprowadziły w konsekwencji do obniżenia składki w stosunku do opłacanej przed zmianą tytułu ubezpieczenia nie może stanowić podstawy odmowy objęcia ubezpieczeniem z tytułu wskazanego przez powódkę.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pierwszy z zarzutów materialnoprawnej podstawy skargi kasacyjnej – zarzut błędnej wykładni art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (w brzmieniu przed nowelizacją wynikającą z ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. – Dz. U. Nr 169, poz. 1412), polega na krytycznej ocenie stanowiska, jakoby przyjętego w zaskarżonym wyroku, że wskazany przepis uniemożliwia zmianę tytułu ubezpieczenia nierolniczej działalności gospodarczej na ubezpieczenie z tytułu umowy zlecenia jeżeli prowadziło to do obniżenia składki na ubezpieczenie społeczne.

Zarzut powyższy jest bezzasadny gdyż kwestionuje stanowisko interpretacyjne wskazanego przepisu, którego w zaskarżonym wyroku nie ma. Z

uzasadnienia wyroku jasno wynika, że jego podstawę stanowi ustalenie, że nie zachodziły warunki zastosowania wskazanego przepisu bo nie zaistniała określona w nim sytuacja spełnienia przez ubezpieczoną warunków do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi z kilku tytułów. Sąd ustalił, że ubezpieczona podlegała wyłącznie ubezpieczeniu z tytułu prowadzonej nierolniczej działalności gospodarczej natomiast powoływane przez nią podlegania ubezpieczeniu z tytułu umowy zlecenia nie wchodziło w rachubę bo – jak to zostało w sprawie wyjaśnione – umowa zlecenia tylko pozorowała wykonywanie z tego tytułu zatrudnienia i z mocy art. 83 § 1 k.c. jako nieważna nie wywołała żadnych skutków prawnych w zakresie stosunku ubezpieczenia społecznego.

Drugi z zarzutów materialnoprawnej podstawy skargi został określony jako: „naruszenie art. 83 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie”. Na takim powtórzeniu abstrakcyjnie ujętej formuły podstawy skargi kasacyjnej (por. art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) skarga poprzestała. W uzasadnieniu podstawy skargi kasacyjnej nie ma bowiem jakiegokolwiek rozwinięcia postawionego zarzutu w odniesieniu do art. 83 § 1 k.c. W tej sytuacji należy uznać, że pozbawiony określenia (skonkretyzowania) zarzut naruszenia przepisu prawa materialnego – nie wiadomo na czym polegający – nie jest możliwy do rozpoznania w granicach zaskarżenia w rozumieniu art. 398¹³ § 1 k.p.c.

Bezzasadne są zarzuty procesowej podstawy skargi kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Pierwszy z zarzutów tej podstawy skargi dotyczy art. 382 k.p.c. określającego zasadę sądu apelacyjnego, który orzeka na podstawie całego materiału sprawy, także tej jego części, która została zebrana w postępowaniu w pierwszej instancji. Nie wiadomo więc dlaczego, z powołaniem się na przepis nakazujący uwzględnienie przez Sąd Apelacyjny całego materiału sprawy zarzucono w skardze to, że Sąd Apelacyjny w swej ocenie prawnej „nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego w przedmiocie oceny zawartej przez powódkę umowy zlecenia w kategorii obejścia prawa”. We wskazanym w skardze przepisie w żaden sposób nie można znaleźć ograniczenia Sądu Apelacyjnego w dokonywaniu oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego sprawy. Nie ma także – wbrew ogólnikowo wyrażonej w skardze sugestii – sprzecznych z ustaleniami Sądu

pierwszej instancji ustaleń faktycznych, które miał według ogólnikowego zarzutu, podjąć Sąd Apelacyjny. Różnice podstaw obu wyroków dotyczą kwestii prawnych, a nie faktycznych.

Bezasadnie zarzucono w skardze naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. (w związku z art. 391 k.p.c.) poprzez niewskazanie podstaw rozstrzygnięcia. Wbrew temu zarzutowi, który miałby wymagany walor kasacyjny przez wykazanie nie tylko naruszenia ale i jego istotnego wpływu na wynik sprawy (por. art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) uzasadnienie wyroku w wystarczającym stopniu przedstawia podstawy rozstrzygnięcia, podstawę faktyczną która jest taka sama jak ta, którą zrelacjonował Sąd Apelacyjny przedstawiając stanowiska Sądu pierwszej instancji oraz podstawę prawną – opartą o interpretację i zastosowanie art. 83 § 1 k.c. w odniesieniu do twierdzenia ubezpieczonej, że wykonywała zatrudnienie na podstawie umowy zlecenia. Nie ma także racji skarżąca o tym, że Sąd Apelacyjny naruszył wskazany przepis przez niewskazanie: „dowodów na których opart twierdzenie o wykonywaniu przez powódkę umowy”. Tymczasem z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że w analizie ustalonych okoliczności faktycznych Sąd Apelacyjny uznał że faktyczne wykonywanie czynności w firmie R. N., to jest na podstawie przedmiotowej umowy zlecenia, nie miało znaczenia prawnego, wobec symbolicznego tylko, ograniczonego do wartości 50 zł przedmiotu tej umowy i bez rzeczywistego zamiaru świadczenia umówionej pracy. Strony tej umowy pozostawały ze sobą w związku osobistym i umówiły się w rzeczywistości nie o wzajemne świadczenie usług o charakterze zatrudnienia, ale o wzajemne zgłoszenie fikcyjnego (z pozornej umowy) zatrudnienia do ubezpieczenia. Nie było tu celu zarobkowego skoro ewentualne wzajemne usługi wynikały na tle takiego porozumienia. Umówione kwoty (po 50 zł dla każdej ze stron umowy) wzajemnie się niwelowały, a strony umowy mogły sobie wzajemnie coś świadczyć – w granicach umówionej symbolicznej wartości jako formę „rewanżu w zamian za zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego”. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku w sposób dostateczny – wbrew ogólnikowemu uzasadnieniu postawionego zarzutu – przedstawia podstawy orzeczenia.

Bezasadny z powyższych przyczyn jest także ostatni z zarzutów procesowej podstawy skargi kasacyjnej jakoby Sąd Apelacyjny nie uwzględnił faktu,

że faktyczne wykonywanie czynności, o których mowa w zleceniu nie było przedmiotem sporu między stronami. Nie jest też tak, iż nie wiadomo dlaczego Sąd Apelacyjny ustalił iż strony umowy miały świadomość, że odwołująca się nie będzie świadczyć pracy. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że ustalenie co do motywów i zamiaru stron umowy zlecenia Sąd Apelacyjny, zgodnie z ustaleniami Sądu pierwszej instancji, zrekonstruował na podstawie analizy ustalonych faktów. Takie ustalenie ma swą podstawę w art. 231 k.p.c., którego naruszenia skarga nie zarzuciła.

Z powyższych względów wobec bezzasadności podstaw skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy orzekł stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.